

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)

z dnia 28 października 2021 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Ochrona siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory – Dyrektywa 92/43/EWG – Artykuł 12 ust. 1 – System ścisłej ochrony gatunków zwierząt – Załącznik IV lit. a) – *Cricetus cricetus* (chomik europejski) – Tereny odpoczynku i tereny rozrodu – Pogarszanie stanu lub niszczenie

W sprawie C-357/20

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Verwaltungsgericht Wien (sąd administracyjny w Wiedniu, Austria) postanowieniem z dnia 10 lipca 2020 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 31 lipca 2020 r., w postępowaniu:

IE

przeciwko

Magistrat der Stadt Wien,

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: A. Arabadjiev (sprawozdawca), prezes pierwszej izby, pełniący obowiązki prezesa drugiej izby, I. Ziemele, T. von Danwitz, P.G. Xuereb i A. Kumin, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu rządu czeskiego – M. Smolek, J. Vlácil i L. Dvořáková, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – C. Hermes i M. Noll-Ehlers, w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznik generalnej, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

* Język postępowania: niemiecki.

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.U. 1992, L 206, s. 7, zwanej dalej „dyrektywą siedliskową”).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy IE, będącym pracownikiem dewelopera budowlanego, a Magistrat der Stadt Wien (urzędem miasta Wiedeń, Austria) w przedmiocie wydania przez ten urząd decyzji administracyjnej nakładającej na IE grzywnę, a w przypadku jej nieściągnięcia – zastępczą karę pozbawienia wolności za to, że w ramach przedsięwzięcia budowy nieruchomości pogorszył stan lub doprowadził do zniszczenia terenów odpoczynku lub rozrodu gatunku *Cricetus cricetus* (chomik europejski), który figuruje w wykazie chronionych gatunków zwierząt wpisanych w lit. a) załącznika IV do dyrektywy siedliskowej. W sporze tym miało miejsce wystąpienie z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, w przedmiocie którego Trybunał orzekł w wyroku z dnia 2 lipca 2020 r., Magistrat der Stadt Wien (chomik europejski) (C-477/19, EU:C:2020:517).

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Artykuł 2 dyrektywy siedliskowej przewiduje:

„1. Niniejsza dyrektywa ma na celu przyczynienie się do zapewnienia różnorodności biologicznej poprzez ochronę siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory na europejskim terytorium państw członkowskich, do którego stosuje się traktat [FUE].

2. Środki podejmowane zgodnie z niniejszą dyrektywą mają na celu zachowanie lub odtworzenie, we właściwym stanie ochrony, siedlisk przyrodniczych oraz gatunków dzikiej fauny i flory będących przedmiotem zainteresowania [Unii Europejskiej].

3. Środki podejmowane zgodnie z niniejszą dyrektywą uwzględniają wymogi gospodarcze, społeczne i kulturowe oraz cechy regionalne i lokalne”.

- 4 Artykuł 12 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:

„Państwa członkowskie podejmą wymagane środki w celu ustanowienia systemu ścisłej ochrony gatunków zwierząt wymienionych w załączniku IV lit. a) w ich naturalnym zasięgu, zakazujące:

- a) jakichkolwiek form celowego chwytania lub zabijania okazów tych gatunków dziko występujących;
- b) celowego niepokojenia tych gatunków, w szczególności podczas okresu rozrodu, wychowu młodych, snu zimowego i migracji;
- c) celowego niszczenia lub wybierania jaj;

d) pogarszania stanu lub niszczenia terenów rozrodu lub odpoczynku”.

- 5 Wśród gatunków zwierząt „ważnych dla [Unii], które wymagają ścisłej ochrony”, których wykaz znajduje się w lit. a) załącznika IV do wspomnianej dyrektywy, znajduje się między innymi *Cricetus cricetus* (chomik europejski).

Prawo austriackie

- 6 Wiener Naturschutzgesetz (ustawa o ochronie przyrody kraju związkowego Wiedeń) z dnia 31 sierpnia 1998 r. (LGBL. für Wien, 45/1998), w wersji mającej zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym (zwana dalej „WNSchG”), transponuje dyrektywę siedliskową do prawa krajowego kraju związkowego Wiedeń (Austria).
- 7 Paragraf 10 ust. 3 pkt 4 WNSchG przejmuje brzmienie art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej. Stanowi on w szczególności, że zakazane jest pogarszanie stanu lub niszczenie terenów rozrodu lub odpoczynku zwierząt objętych ścisłą ochroną.
- 8 Kary przewidziane za naruszenie § 10 ust. 3 pkt 4 WNSchG zostały określone w § 49 ust. 1 pkt 5 tej ustawy. Zgodnie z tym ostatnim przepisem karze grzywny wynoszącej do 21 000 EUR lub, w przypadku jej nieściągnięcia, zastępczej karze pozbawienia wolności do czterech tygodni, a w przypadku powtórzenia – karze grzywny wynoszącej do 35 000 EUR lub, w przypadku jej nieściągnięcia, zastępczej karze pozbawienia wolności do sześciu tygodni podlega każdy, kto z naruszeniem § 10 ust. 3 pkt 4 WNSchG powoduje pogorszenie stanu lub zniszczenie terenów rozrodu lub odpoczynku zwierząt objętych ścisłą ochroną.
- 9 Zgodnie z § 22 ust. 5 WNSchG właściwy organ może zezwolić na pojedyncze ingerencje, jeżeli planowane działanie, indywidualnie lub w połączeniu z innymi działaniami, w przedmiocie których złożono wnioski do właściwego organu, nie zagraża w znaczący sposób celowi ochrony.
- 10 Załącznik do Wiener Naturschutzverordnung określa *Cricetus cricetus* (chomika europejskiego) jako gatunek zwierząt objęty ścisłą ochroną.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 11 Deweloper budowlany, będący pracodawcą IE, podjął prace związane z budową budynku na terenie, na którym miał siedlisko *Cricetus cricetus* (chomik europejski). Właściciel tego gruntu, który miał świadomość tej sytuacji, poinformował o tym dewelopera, który przed rozpoczęciem prac zamówił biegłego w dziedzinie środowiska naturalnego. Biegły sporządził następnie mapę wejść do nor *Cricetus cricetus* (chomika europejskiego) i ustalił dla konkretnego sektora, czy nory te były zamieszkałe czy też nie.
- 12 Przed rozpoczęciem prac wspomniany deweloper zlecił zdjęcie warstwy roślinnej, uprzątnięcie miejsca budowy, budowę drogi budowlanej i budowę parkingu w bezpośrednim sąsiedztwie wejść do nor *Cricetus cricetus* (chomika europejskiego) (dalej „szkodliwe działania”). W szczególności zdjęcie warstwy roślinnej miało na celu przemieszczenie *Cricetus cricetus* (chomika europejskiego) osiedlonego na obszarach, na których miała być prowadzona działalność budowlana, na obszary, które były specjalnie chronione i przeznaczone dla tego gatunku zwierząt.

Jednakże nie zwrócono się do właściwego organu o wydanie uprzedniego zezwolenia na szkodliwe działania i w konsekwencji nie zostało ono wydane przed rozpoczęciem prac. Ponadto zostały zniszczone co najmniej dwa wejścia do nor.

- 13 Urząd miasta Wiedeń uznał zatem, że IE jako pracownik dewelopera budowlanego jest odpowiedzialny za pogorszenie stanu i zniszczenie terenów odpoczynku oraz terenów rozrodu *Cricetus cricetus* (chomika europejskiego) i nałożył na niego na podstawie § 10 ust. 3 pkt 4 WNSchG grzywnę, która w razie jej nieściągnięcia mogła zostać przekształcona w karę pozbawienia wolności.
- 14 IE wniósł do Verwaltungsgericht Wien (sądu administracyjnego w Wiedniu, Austria) skargę mającą na celu zakwestionowanie nałożenia tej grzywny w szczególności na tej podstawie, że po pierwsze, odnośne nory nie były zasiedlone przez *Cricetus cricetus* (chomika europejskiego) w chwili prowadzenia szkodliwych działań, a po drugie, działania te nie doprowadziły do pogorszenia stanu lub zniszczenia terenów odpoczynku lub rozrodu tego gatunku zwierząt.
- 15 W tym kontekście ów sąd – w drodze pierwszego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z dnia 12 czerwca 2019 r. – zadał Trybunałowi szereg pytań dotyczących wykładni art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej, aby uzyskać doprecyzowanie w kwestii, co obejmują pojęcia „teren odpoczynku”, „teren rozrodu”, „pogarszanie stanu” i „niszczenie” w rozumieniu tego przepisu. Wyrokiem z dnia 2 lipca 2020 r., Magistrat der Stadt Wien (chomik europejski) (C-477/19, EU:C:2020:517), Trybunał odpowiedział na pierwsze z tych pytań, orzekając, że wspomniany przepis należy interpretować w ten sposób, że pojęcie „terenów odpoczynku” obejmuje również tereny odpoczynku, które nie są już zajmowane przez *Cricetus cricetus* (chomika europejskiego), o ile istnieje wystarczająco wysokie prawdopodobieństwo, że gatunek ten powróci na te tereny, co powinien sprawdzić sąd odsyłający. Ponadto w owym wyroku Trybunał uznał pozostałe pytania za niedopuszczalne z tego względu, że we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym nie określono w wystarczający sposób krajowych ram faktycznych i prawnych sprawy oraz nie wyjaśniono dokładnych powodów, dla których wnioskowana wykładnia prawa Unii była niezbędna dla sądu odsyłającego w celu rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym.
- 16 To właśnie w związku z tym ów sąd wystąpił do Trybunału z nowym wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, przedstawiając bardziej szczegółowy opis okoliczności faktycznych i doprecyzowując, że „pogorszenie stanu terenu odpoczynku”, „zniszczenie terenu odpoczynku”, „pogorszenie stanu terenu rozrodu” i „zniszczenie terenu rozrodu” stanowią zgodnie z uregulowaniem krajowym cztery odrębne naruszenia, które należy karać w autonomiczny sposób. Aby móc rozstrzygnąć spór w postępowaniu głównym, uważa on zatem za konieczne określenie zarówno pod względem przestrzeni, jak i w czasie zakresu pojęcia „teren rozrodu”, jak również kryteriów rozróżniających „pogorszenie stanu” od „zniszczenia” terenu rozrodu lub terenu odpoczynku.
- 17 W szczególności sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy ochrona zapewniona w art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej odnosi się wyłącznie do konkretnego zamieszkiwania nor *Cricetus cricetus* (chomika europejskiego) czy rozciąga się ona również na obrzeża tych nor. Ponadto, mając na uwadze rozbieżności między opinią prywatnego biegłego powołanego przez IE oraz opinią biegłych urzędu miasta Wiedeń, wskazuje on na konieczność wyjaśnienia kwestii, czy w celu zakwalifikowania pod względem czasowym jako terenu rozrodu należy wziąć pod uwagę jedynie

okres konkretnego i faktycznego zamieszkiwania nor przez *Cricetus cricetus* (chomika europejskiego) oraz okres usamodzielniania się młodych tego gatunku zwierząt, czy też należy również uwzględnić okres ciąży i ewentualny okres wychowu.

18 W tych okolicznościach Verwaltungsgericht Wien (sąd administracyjny w Wiedniu) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Co należy rozumieć pod pojęciem »terenu rozrodu« w rozumieniu art. 12 ust. [1] lit. [d] dyrektywy siedliskowej, i w jaki sposób należy wyznaczyć granicę w przestrzeni między »terenem rozrodu« a innymi obszarami?
- 2) Według jakich kryteriów należy ustalić, czy i w razie odpowiedzi twierdzącej na jaki okres istnienie terenu rozrodu jest ograniczone pod względem czasowym?
- 3) Według jakich kryteriów należy ustalić, czy wskutek określonego działania lub zaniechania doszło do pogorszenia stanu lub zniszczenia terenu rozrodu?
- 4) Według jakich kryteriów należy ustalić, czy doszło do pogorszenia stanu lub zniszczenia »terenu odpoczynku« w rozumieniu art. 12 ust. [1] lit. [d] dyrektywy siedliskowej?».

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

- 19 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej należy interpretować w ten sposób, że pojęcie „terenu odpoczynku”, o którym mowa w tym przepisie, obejmuje wyłącznie nory *Cricetus cricetus* (chomika europejskiego) czy też rozciąga się ono również na obrzeża wejść do nor tego chronionego gatunku zwierząt.
- 20 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem przy dokonywaniu wykładni przepisu prawa Unii należy uwzględniać nie tylko jego brzmienie, lecz także jego kontekst oraz cele regulacji, której część on stanowi [wyrok z dnia 2 lipca 2020 r., Magistrat der Stadt Wien (chomik europejski), C-477/19, EU:C:2020:517, pkt 23 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 21 W pierwszej kolejności należy zauważyć, że zgodnie z samym brzmieniem art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej państwa członkowskie są zobowiązane do podjęcia koniecznych środków mających na celu ustanowienie systemu ścisłej ochrony gatunków zwierząt wymienionych w lit. a) załącznika IV do tej dyrektywy w ich naturalnym zasięgu, zakazujących pogarszania stanu lub niszczenia terenów rozrodu lub odpoczynku.
- 22 Jednak brzmienie tego przepisu nie pozwala samo w sobie ustalić, czy przewidziana w tym przepisie ochrona terenów odpoczynku danego chronionego gatunku zwierząt rozciąga się również na obrzeża tych terenów.

- 23 W drugiej kolejności w odniesieniu do kontekstu, w jaki wpisuje się art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej, choć dyrektywa siedliskowa nie zawiera definicji pojęcia „terenu rozrodu”, Trybunał podkreślił, że zakaz, o którym mowa w tym przepisie, nie dotyczy bezpośrednio gatunków zwierząt, lecz służy ochronie ważnych części ich siedliska [wyrok z dnia 2 lipca 2020 r., Magistrat der Stadt Wien (chomik europejski), C-477/19, EU:C:2020:517, pkt 28].
- 24 Wynika z tego, że ścisła ochrona przewidziana w art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej ma na celu zagwarantowanie, by ważne części siedliska chronionych gatunków zwierząt były zachowane w taki sposób, aby mogły one mieć warunki niezbędne między innymi dla rozrodu [zob. analogicznie wyrok z dnia 2 lipca 2020 r., Magistrat der Stadt Wien (chomik europejski), C-477/19, EU:C:2020:517, pkt 29].
- 25 Należy zauważyć, że wykładnia pojęcia „terenu rozrodu”, figurującego w art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej, za którą to wykładnią opowiada się skarżąca w postępowaniu głównym i która zmierza do ograniczenia zakresu tego pojęcia do samych nor *Cricetus cricetus* (chomika europejskiego), może spowodować wyłączenie spod tej ochrony stref koniecznych do rozrodu i narodzin młodych tego chronionego gatunku zwierząt, mogących się znajdować na obrzeżach tych nor. Taka wykładnia nie jest w stanie zagwarantować, że ważne części siedliska wspomnianego gatunku zwierząt będą zachowane w taki sposób, aby mógł on mieć warunki niezbędne między innymi dla rozrodu.
- 26 W tym względzie w wytycznych dotyczących ścisłej ochrony gatunków zwierząt będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty na mocy dyrektywy siedliskowej 92/43/EWG (wersja ostateczna, luty 2007 r.) Komisja uściśliła, po pierwsze, że art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej należy rozumieć jako mający na celu zachowanie funkcjonalności ekologicznej terenów rozrodu, a po drugie, że tereny te mogą obejmować tereny konieczne do zalotów, godów, budowy gniazda lub wyboru miejsca składania jaj lub porodu, rozwoju jaj i wylęgania się jaj oraz miejsce gniazdowania lub porodu, w przypadku gdy jest ono zajmowane przez młode zależne od tego miejsca.
- 27 Jak wynika zatem z kontekstu, w jaki wpisuje się art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej, pojęcie „terenu rozrodu” należy rozumieć jako odnoszące się do całości stref koniecznych do tego, by umożliwić danemu gatunkowi zwierząt skuteczny rozród, w tym obrzeży terenu rozrodu, gdyż wykładnię tę potwierdzają również cele tej dyrektywy.
- 28 W trzeciej kolejności należy przypomnieć, jak Trybunał podkreślił w pkt 18 wyroku z dnia 2 lipca 2020 r., Magistrat der Stadt Wien (chomik europejski), C-477/19, EU:C:2020:517), że zgodnie z art. 2 ust. 1 dyrektywy siedliskowej „jej celem jest przyczynienie się do zapewnienia różnorodności biologicznej poprzez ochronę siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory na europejskim terytorium państw członkowskich”. Ponadto zgodnie z art. 2 ust. 2 i 3 tej dyrektywy środki podjęte na jej podstawie mają na celu zachowanie lub utrzymanie we właściwym stanie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków dzikiej fauny i flory będących przedmiotem zainteresowania Unii i uwzględniają wymogi gospodarcze, społeczne i kulturowe oraz cechy regionalne i lokalne.
- 29 Co więcej, dyrektywa siedliskowa ma na celu zapewnienie ścisłej ochrony gatunków zwierząt między innymi za pomocą zakazów przewidzianych w jej art. 12 ust. 1, tak że system ochrony przewidziany w tym przepisie powinien być w stanie unikać skutecznie sytuacji, w których

miałoby miejsce negatywne oddziaływanie na siedlisko chronionych gatunków zwierząt [zob. podobnie wyrok z dnia 2 lipca 2020 r., Magistrat der Stadt Wien (chomik europejski), C-477/19, EU:C:2020:517, pkt 20 i przytoczone tam orzecznictwo].

- 30 Wobec tego ochrona terenów rozrodu chronionego gatunku zwierząt, przewidziana w art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej, powinna umożliwiać zagwarantowanie, że tereny te przyczyniają się do zachowania lub utrzymania we właściwym stanie ochrony tego gatunku zwierząt w tym znaczeniu, że ochrona ta zapewnia trwałość ich funkcjonalności ekologicznej.
- 31 Z tym celem nie byłoby więc zgodne pozbawienie ochrony obrzeży terenów rozrodu chronionego gatunku zwierząt, gdyż mogą one okazać się konieczne do umożliwienia temu gatunkowi zwierząt skutecznego rozrodu.
- 32 W niniejszym przypadku jest bezsporne, że szkodliwe działania polegały na zdjęciu warstwy roślinnej na obrzeżach wejść do nor *Cricetus cricetus* (chomika europejskiego), uprzątnięciu miejsca budowy, budowie drogi budowlanej i budowie parkingu w bezpośrednim sąsiedztwie wejść do nor.
- 33 W tych okolicznościach i, jak wynika zarówno z kontekstu, w jaki wpisuje się art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej, jak i z celów przyświecających temu przepisowi, należy uznać, że nakazana zgodnie z tym przepisem ochrona terenu rozrodu chronionego gatunku zwierząt zostałaby pozbawiona skuteczności (effet utile), gdyby celem lub skutkiem działalności ludzkiej prowadzonej na obrzeżach tego terenu było to, że ten gatunek zwierząt nie odwiedzałby już danego terenu rozrodu, czego zweryfikowanie należy do sądu odsyłającego.
- 34 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, że art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej należy interpretować w ten sposób, iż pojęcie „terenu odpoczynku”, o którym mowa w tym przepisie, obejmuje również obrzeża tego terenu, o ile są one konieczne do umożliwienia chronionym gatunkom zwierząt wymienionym w lit. a) załącznika IV do tej dyrektywy, takim jak *Cricetus cricetus* (chomik europejski), skutecznego rozrodu.

W przedmiocie pytania drugiego

- 35 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży zasadniczo do ustalenia, czy art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej należy interpretować w ten sposób, że ochrona terenów rozrodu chronionego gatunku zwierząt przewidziana w tym przepisie jest ograniczona w czasie.
- 36 Z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, wynika, że sąd odsyłający dąży w szczególności do ustalenia, czy ta ochrona obejmuje tylko okres konkretnego i faktycznego zamieszkiwania nor przez *Cricetus cricetus* (chomika europejskiego) oraz okres usamodzielniania się młodych tego chronionego gatunku zwierząt, czy też ochrona ta ma również zastosowanie do całego okresu ciąży i ewentualnego okresu wychowu tego gatunku.
- 37 Aby odpowiedzieć na to pytanie, należy zauważyć, że w wyroku z dnia 2 lipca 2020 r., Magistrat der Stadt Wien (chomik europejski) (C-477/19, EU:C:2020:517) Trybunał miał okazję doprecyzować zakres pojęcia „terenu odpoczynku” w rozumieniu art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej. W wyniku wykładni literalnej, systemowej i celowościowej tego przepisu przyjął on zatem szerokie rozumienie zakresu tego pojęcia w czasie, co oznacza, że ochrona terenów

odpoczynku danego gatunku zwierząt obejmuje także tereny odpoczynku, które nie są już zajmowane przez ten gatunek zwierząt, jeżeli istnieje wystarczająco wysokie prawdopodobieństwo, iż ów gatunek zwierząt powróci na te tereny odpoczynku.

- 38 W świetle rozważań przedstawionych w pkt 24, 29 i 30 niniejszego wyroku dotyczących ścisłej ochrony przewidzianej w art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej takie szerokie rozumienie należy także przyjąć w odniesieniu do zakresu w czasie ochrony terenów rozrodu, o których mowa w tym przepisie.
- 39 Wynika stąd, że aby zapewnić ścisłą ochronę przewidzianą w tym przepisie, tereny rozrodu chronionego gatunku zwierząt muszą korzystać z ochrony tak długo, jak jest to konieczne, aby umożliwić temu gatunkowi zwierząt skuteczny rozród, w związku z czym ochrona ta rozciąga się również na tereny rozrodu, które nie są już zajmowane, jeżeli istnieje wystarczająco wysokie prawdopodobieństwo, iż ów gatunek zwierząt powróci na te tereny, czego zweryfikowanie należy do sądu odsyłającego.
- 40 Taki wniosek znajduje zresztą potwierdzenie w lekturze wytycznych, wymienionych w pkt 26 niniejszego wyroku, w których to wytycznych Komisja wyjaśnia, że tereny rozrodu są kluczowe dla cyklu rozwojowego chronionego gatunku zwierząt i stanowią bardzo ważne części jego całościowego siedliska koniecznego dla jego przeżycia, w związku z czym muszą być one chronione, nawet jeśli nie są one zajmowane, lecz istnieje wysokie prawdopodobieństwo, iż dany gatunek zwierząt powróci na te tereny.
- 41 Wobec tego należy uznać, że art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej nie może być interpretowany w ten sposób, iż ochrona terenów rozrodu chronionego gatunku zwierząt, jaką przewiduje ten przepis, ogranicza się do okresu konkretnego i faktycznego zamieszkiwania lub okresu ciąży i ewentualnego okresu wychowu tego gatunku zwierząt.
- 42 Do celów wprowadzenia w życie systemu ochrony nakazanego w tym przepisie zadaniem sądu odsyłającego będzie zatem w szczególności zbadanie z uwagi na zachowanie funkcjonalności ekologicznej terenów rozrodu *Cricetus cricetus* (chomika europejskiego), czy istnieje wystarczająco wysokie prawdopodobieństwo, że poza okresami wymienionymi w poprzednim punkcie ten chroniony gatunek zwierząt powróci na te tereny w celach rozrodczych.
- 43 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie drugie należy odpowiedzieć, że art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej należy interpretować w ten sposób, iż tereny rozrodu chronionego gatunku zwierząt muszą korzystać z ochrony tak długo, jak jest to konieczne, aby umożliwić temu gatunkowi zwierząt skuteczny rozród, w związku z czym ochrona ta rozciąga się również na tereny rozrodu, które nie są już zajmowane, jeżeli istnieje wystarczająco wysokie prawdopodobieństwo, iż ów gatunek zwierząt powróci na te tereny.

W przedmiocie pytań trzeciego i czwartego

- 44 W pytaniach trzecim i czwartym, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd odsyłający zastanawia się zasadniczo nad wykładnią pojęć „pogarszania stanu” i „niszczenia” w rozumieniu art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej.
- 45 W szczególności sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy szkodliwe działania stanowią „pogarszanie stanu” czy też „niszczenie” terenu rozrodu lub odpoczynku w rozumieniu tego przepisu.

- 46 W tym względzie należy stwierdzić, że dyrektywa siedliskowa nie zawiera definicji tych pojęć, które należy zatem interpretować zgodnie ze zwykłym znaczeniem w języku potocznym tworzących je wyrazów, przy jednoczesnym uwzględnieniu kontekstu, w którym wyrazy te zostały użyte, i celów uregulowania, którego owe wyrazy są częścią [zob. podobnie wyrok z dnia 1 października 2020 r., Staatssecretaris van Financiën (obniżona stawka VAT dla afrodyzjaków), C-331/19, EU:C:2020:786, pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 47 W odniesieniu przede wszystkim do zwykłego znaczenia w języku potocznym wyrazów „pogarszanie stanu” i „niszczenie” należy zauważyć, że wyrazy te odnoszą się, odpowiednio, do działania polegającego na degradacji, w tym fakcie osłabiania się w stopniowy sposób, oraz do działania powodującego zanikanie.
- 48 Następnie jeśli chodzi o kontekst, w jaki wpisuje się art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej, z wymienionych w pkt 26 niniejszego wyroku wytycznych Komisji wynika, że pogarszanie stanu można zdefiniować jako fizyczną degradację wpływającą na siedlisko, teren rozrodu lub odpoczynku, które to działanie w odróżnieniu od niszczenia może następować powoli i stopniowo ograniczać funkcjonalność danego terenu lub miejsca, w związku z czym ta degradacja może nie prowadzić do natychmiastowej utraty funkcjonalności, lecz zagrozi jej pod względem jakości lub ilości i będzie mogła z czasem doprowadzić do jej całkowitej utraty.
- 49 Ponadto należy przypomnieć, że ustanowiony w tym przepisie zakaz działań powodujących pogarszanie stanu lub niszczenie terenów rozrodu lub odpoczynku nie jest ograniczony – w przeciwieństwie do tego, co zostało przewidziane w odniesieniu do działań, o których mowa w art. 12 ust. 1 lit. a)–c) wspomnianej dyrektywy – do działań zamierzonych [zob. podobnie wyrok z dnia 2 lipca 2020 r., Magistrat der Stadt Wien (chomik europejski), C-477/19, EU:C:2020:517, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo].
- 50 Wreszcie, w odniesieniu do celu przyświecającego dyrektywie siedliskowej, należy także przypomnieć, że polega on – jak wspomniano w pkt 29 niniejszego wyroku – na zapewnieniu ścisłej ochrony gatunków zwierząt między innymi za pomocą zakazów przewidzianych w art. 12 ust. 1 tej dyrektywy.
- 51 W świetle tego systemu ścisłej ochrony należy uznać, że stopień naruszenia funkcjonalności ekologicznej terenu rozrodu lub odpoczynku, niezależnie od tego, czy jest ono zamierzone czy też nie, stanowi decydujące kryterium do celów ustanowienia rozróżnienia między, z jednej strony, działaniem powodującym pogarszanie stanu tego terenu rozrodu lub tego terenu odpoczynku a, z drugiej strony, działaniem powodującym ich niszczenie.
- 52 W szczególności należy zagwarantować, aby tereny rozrodu i odpoczynku chronionego gatunku zwierząt nie ulegały pogorszeniu lub zniszczeniu wskutek działalności ludzkiej, tak by nadal zapewniały one warunki wymagane do tego, by ten gatunek zwierząt mógł tam odpoczywać lub skutecznie się rozradzać. Taka ocena musi uwzględniać wymogi ekologiczne właściwe dla każdego określonego gatunku zwierząt, do którego należy dany osobnik, jak również sytuację na poziomie osobników tego gatunku zwierząt zajmujących wchodzące w rachubę tereny rozrodu lub odpoczynku.
- 53 W niniejszym przypadku do celów zastosowania art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej do sądu odsyłającego będzie należało zbadać, czy szkodliwe działania były w stanie ograniczyć stopniowo lub wyeliminować całkowicie funkcjonalność ekologiczną tych siedlisk.

- 54 W świetle całości powyższych rozważań na pytania trzecie i czwarte należy odpowiedzieć, że art. 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy siedliskowej należy interpretować w ten sposób, że pojęcia „pogarszania stanu” i „niszczenia”, o których mowa w tym przepisie, należy interpretować w ten sposób, że oznaczają one, odpowiednio, stopniowe ograniczanie funkcjonalności ekologicznej terenu rozrodu lub odpoczynku chronionego gatunku zwierząt lub całkowitą utratę tej funkcjonalności, niezależnie od zamierzonego lub niezamierzonego charakteru takich naruszeń.

W przedmiocie kosztów

- 55 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

- 1) Artykuł 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory należy interpretować w ten sposób, że pojęcie „terenu rozrodu”, o którym mowa w tym przepisie, obejmuje również obrzeża tego terenu, o ile są one konieczne do umożliwienia chronionym gatunkom zwierząt wymienionym w lit. a) załącznika IV do tej dyrektywy, takim jak *Cricetus cricetus* (chomik europejski), skutecznego rozrodu.
- 2) Artykuł 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy 92/43 należy interpretować w ten sposób, że tereny rozrodu chronionego gatunku zwierząt muszą korzystać z ochrony tak długo, jak jest to konieczne, aby umożliwić temu gatunkowi zwierząt skuteczny rozród, w związku z czym ochrona ta rozciąga się również na tereny rozrodu, które nie są już zajmowane, jeżeli istnieje wystarczająco wysokie prawdopodobieństwo, iż ów gatunek zwierząt powróci na te tereny.
- 3) Artykuł 12 ust. 1 lit. d) dyrektywy 92/43 należy interpretować w ten sposób, że pojęcia „pogarszania stanu” i „niszczenia”, o których mowa w tym przepisie, należy interpretować w ten sposób, iż oznaczają one, odpowiednio, stopniowe ograniczanie funkcjonalności ekologicznej terenu rozrodu lub odpoczynku chronionego gatunku zwierząt lub całkowitą utratę tej funkcjonalności, niezależnie od zamierzonego lub niezamierzonego charakteru takich naruszeń.

Podpisy